

หนี้สินครู: อุปสรรคต่อประสิทธิภาพการศึกษาไทย

Teachers' Debt: An Obstacle to the Efficiency of Thai Education

สนุก สิงห์มาตร

พีรวัฒน์ ชัยสุข

ทองดี ศรีตระการ

นิสิตหลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Sanook Singmart

Perawut Chaisuk

Thongdee Dritragran

Doctoral students in the Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Email: singmart2512@gmail.com

รับบทความ: 20 กุมภาพันธ์ 2569; แก้ไขบทความ 14 มีนาคม 2569; ตอบรับบทความ: 25 มีนาคม 2569

Received: February 20, 2026; Revised: March 14, 2026; Accepted: March 25, 2026

บทคัดย่อ

บทความทางวิชาการฉบับนี้เสนอประเด็นหนี้สินครูคืออุปสรรคต่อประสิทธิภาพการศึกษาไทยสามารถวิเคราะห์ภายใต้กรอบแนวคิดสำคัญ ได้แก่ แนวคิดแรงจูงใจในการทำงาน แนวคิดคุณภาพชีวิตในการทำงาน แนวคิดความเครียดในการทำงาน กรอบแนวคิดเหล่านี้ช่วยอธิบายว่าปัญหาหนี้สินของครูไม่ได้เป็นเพียงปัญหาทางเศรษฐกิจส่วนบุคคลเท่านั้น แต่ยังเป็นปัจจัยเชิงระบบที่ส่งผลกระทบต่อ ประสิทธิภาพการจัดการศึกษาและคุณภาพการศึกษาของประเทศโดยรวม โดยมีเจตจำนงเพื่อขอเสนอเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการแก้ไข ปัญหาหนี้สินครูจำเป็นต้องดำเนินการแบบบูรณาการใน 4 มิติ คือ 1) ป้องกันเชิงระบบ (การบริหารจัดการ) 2) ปฏิรูปโครงสร้าง (นโยบาย) 3) บริหารคุณภาพชีวิต (การปฏิบัติ) 4) สร้างวัฒนธรรมทางการเงินเชิงคุณค่า (การปลูกฝังคุณค่าสู่อนาคต) โดยมีข้อเสนอเชิงทฤษฎีว่าครูที่มีความมั่นคงทางการเงิน คือ ปัจจัยตั้งต้นของประสิทธิภาพการศึกษาซึ่งถือเป็นการยกระดับจากการมองปัญหานี้เป็นเพียงประเด็นเศรษฐกิจ ไปสู่การมองเป็นกลไกเชิงระบบของคุณภาพการศึกษาไทยอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: หนี้สินครู; ประสิทธิภาพการศึกษา; การศึกษาไทย

Abstract

This academic article proposes that teachers' debt is an obstacle to the effectiveness of Thailand's education system. The issue can be analyzed under several important conceptual frameworks, including motivation theory, quality of work life theory, and job stress theory. These frameworks help explain that teachers' debt is not merely a personal economic problem; rather, it represents a systemic factor that affects the efficiency of educational management and the overall quality of national education. The article intends to present policy recommendations suggesting that the resolution of teachers' debt problems should be implemented through an integrated approach in four dimensions: 1) Systemic prevention (administrative management), 2) Structural reform (policy level), 3)

Quality-of-life management (practical implementation), and 4) Cultivating a value-based financial culture (instilling sustainable financial values for the future). The theoretical proposition of this article emphasizes that teachers' financial stability is a foundational factor for educational effectiveness. This perspective elevates the issue of teachers' debt from being viewed merely as an economic concern to being understood as a systemic mechanism that directly influences the sustainable quality of Thailand's education system.

Keywords: Teachers' Debt; Educational Effectiveness; Thai Education.

บทนำ

การศึกษาเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาทุนมนุษย์และความสามารถในการแข่งขันของประเทศตามเจตนารมณ์แห่ง พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่มุ่งยกระดับคุณภาพผู้เรียนอย่างรอบด้าน อย่างไรก็ตาม ปัญหาเชิงโครงสร้างหลายประการยังเป็นอุปสรรคต่อประสิทธิภาพของระบบการศึกษาไทย หนึ่งในนั้นคือปัญหาหนี้สินครู ซึ่งส่งผลกระทบทั้งในระดับปัจเจก ครอบครัว และประสิทธิผลของสถานศึกษาโดยรวม ปัญหาหนี้สินครูไม่ได้เป็นเพียงเรื่องการเงินส่วนบุคคล หากแต่เป็นประเด็นเชิงโครงสร้างที่เชื่อมโยงกับคุณภาพชีวิตครู ความมั่นคงทางอาชีพ และพลังในการทำหน้าที่หลักคือการจัดการเรียนรู้ให้เกิดผลลัพธ์กับผู้เรียนอย่างเต็มศักยภาพ เมื่อภาระหนี้ทับซ้อนกับค่าครองชีพและภาระครอบครัว ครูจำนวนไม่น้อยย่อมเผชิญความตึงเครียดเรื้อรัง ส่งผลต่อสมาธิ การวางแผนงาน และความพร้อมทางใจในการสอนคร่ำบ่ม งานศึกษาด้านหนี้ครูในไทยชี้ให้เห็นรูปแบบและวงจรหนี้ของข้าราชการครูที่มีความซับซ้อนและยืดเยื้อ จนกลายเป็นกับดักทางการเงินที่กระทบชีวิตการทำงานได้จริง (วัชรพล ยงวนิชย์, 2566) ในมิติประสิทธิภาพการศึกษาไทย ครูคือทรัพยากรมนุษย์หลักของระบบ หากครูต้องใช้พลังชีวิตจำนวนมากไปกับการบริหารหนี้ การหาเงิน หรือการแก้ปัญหาสภาพคล่อง ย่อมทำให้เวลาคุณภาพสำหรับการเตรียมการสอน การพัฒนาสื่อ การประเมินผล และการดูแลผู้เรียนลดลง งานวิชาการไทยด้านทักษะทางการเงินและพฤติกรรมหนี้เกินตัวระบุว่าพฤติกรรมการก่อหนี้เกินตัวของครูสามารถกระทบการทำงานของครูและกระทบต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของชาติ เพราะครูต้องใช้เวลาไปกับการหาเงินมาใช้หนี้จนไม่มีเวลาเตรียมการสอนเท่าที่ควร ทางด้านสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2564) ชี้ให้เห็นว่าคุณภาพการศึกษาขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านครูเป็นสำคัญ ทั้งด้านสมรรถนะ ความมั่นคงทางอาชีพ และแรงจูงใจในการทำงาน หากครูเผชิญภาวะความเครียดทางการเงิน ย่อมกระทบต่อสมาธิ แรงจูงใจ และคุณภาพการจัดการเรียนรู้ในห้องเรียนโดยตรง สอดคล้องกับแนวคิดของ Hoy & Miskel (2013) ที่อธิบายว่า สภาพแวดล้อมองค์การและความเป็นอยู่ของบุคลากรมีผลต่อประสิทธิภาพองค์การศึกษาย่างมีนัยสำคัญ (Hanushek, E. A., & Woessmann, L., 2015) ปัญหาหนี้สินครูในประเทศไทยมีลักษณะเรื้อรังและสะสมต่อเนื่อง โดยข้อมูลจาก กระทรวงศึกษาธิการ และ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา สะท้อนว่า ครูจำนวนมากมีภาระหนี้ทั้งในระบบและนอกระบบ โดยเฉพาะหนี้จากสหกรณ์ออมทรัพย์ครู สถาบันการเงิน และสินเชื่อเพื่อการบริโภค สถานการณ์ดังกล่าวทำให้รายได้สุทธิหลังหักหนี้ของครูบางส่วนต่ำกว่าระดับที่เหมาะสมต่อการดำรงชีพ (Hoy, W. K., & Miskel, C. G., 2013) ในมิติทางจิตวิทยา ความเครียดทางการเงิน (financial stress) เป็นปัจจัยเสี่ยงต่อภาวะหมดไฟในการทำงาน (burnout) ซึ่ง Maslach & Leiter (2016) อธิบายว่า ความเหนื่อยล้าทางอารมณ์และความรู้สึกไร้พลัง

ในการทำงานย่อมนำไปสู่การลดลงของคุณภาพบริการทางวิชาชีพ สำหรับวิชาชีพครู ผลกระทบดังกล่าวอาจสะท้อนออกมาในรูปแบบการเตรียมการสอนไม่เต็มศักยภาพ การขาดนวัตกรรม และการลดลงของความใส่ใจรายบุคคลต่อผู้เรียน (วิโรจน์ สารัตนะ, 2560) สำหรับ วิจารย์ พานิช (2562) เสนอว่า การพัฒนาคุณภาพการศึกษาไทยจำเป็นต้องเริ่มจากการพัฒนาคุณภาพชีวิตครู เพราะครูคือ “หัวใจของการปฏิรูปการเรียนรู้” หากครูยังแบกรับภาระหนี้สินจำนวนมาก ย่อมยากที่จะทุ่มเททรัพยากรทางความคิดและเวลาไปสู่การสร้างสรรค์การเรียนรู้เชิงลึก (deep learning) ให้แก่ผู้เรียนได้อย่างเต็มที่ ปัญหาหนี้สินครูยังเชื่อมโยงกับประเด็นธรรมาภิบาลทางการเงินและวัฒนธรรมองค์กรในระบบราชการไทย นักวิชาการด้านการบริหารการศึกษา เช่น วิโรจน์ สารัตนะ (2560) ชี้ว่าประสิทธิภาพองค์การศึกษาขึ้นอยู่กับทั้งโครงสร้างแรงจูงใจระบบสนับสนุน และความโปร่งใสในการบริหาร หากระบบสวัสดิการและกลไกกำกับดูแลทางการเงินยังไม่เข้มแข็ง ย่อมเปิดช่องให้ปัญหาหนี้สินขยายตัวอย่างยากต่อการควบคุม ในเชิงเศรษฐศาสตร์การศึกษา Hanushek & Woessmann (2015) อธิบายว่า คุณภาพครูมีความสัมพันธ์โดยตรงกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนในระยะยาว หากครูมีภาวะความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจ ย่อมลดศักยภาพในการพัฒนาทักษะใหม่ ๆ การเข้ารับการอบรม หรือการสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ ส่งผลให้ประสิทธิภาพของระบบการศึกษาทั้งระบบถดถอยลงอย่างค่อยเป็นค่อยไป ปัญหาหนี้สินครูยังส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์วิชาชีพและแรงดึงดูดของครูรุ่นใหม่เข้าสู่อาชีพครู เมื่อสังคมรับรู้ว่าวิชาชีพครูมีภาระหนี้สูงและความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจจำกัด ย่อมลดแรงจูงใจของผู้มีศักยภาพสูงในการเลือกศึกษาต่อด้านครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ซึ่งในระยะยาวจะกระทบต่อคุณภาพกำลังคนด้านการศึกษาโดยรวม

แม้ภาครัฐจะมีมาตรการแก้ไข เช่น โครงการปรับโครงสร้างหนี้ครู การพักชำระหนี้ และการส่งเสริมวินัยทางการเงิน แต่หากขาดการแก้ไขเชิงระบบ ทั้งในด้านโครงสร้างค่าตอบแทน การพัฒนาความรู้ทางการเงิน (financial literacy) และการกำกับดูแลสหกรณ์อย่างมีประสิทธิภาพ ปัญหานี้อาจกลับมาเกิดซ้ำและสะสมรุนแรงยิ่งขึ้น ด้วยเหตุนี้ การศึกษาวิเคราะห์หนี้สินครู ในฐานะอุปสรรคต่อประสิทธิภาพการศึกษาไทยจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อทำความเข้าใจมิติทางเศรษฐกิจ สังคม จิตวิทยา และการบริหารจัดการที่เกี่ยวข้อง อันจะนำไปสู่ข้อเสนอเชิงนโยบายและแนวทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตครู และยกระดับประสิทธิภาพระบบการศึกษาไทยอย่างยั่งยืน

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับครู

แนวคิดเกี่ยวกับครูในทางวิชาการมีพัฒนาการตามบริบทสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยี โดยสามารถสังเคราะห์ได้เป็นกลุ่มแนวคิดสำคัญ ดังนี้ 1) ทฤษฎีพฤติกรรมนิยม ของนักคิดสำคัญ เช่น B.F. Skinner และ John B. Watson ซึ่งมีสาระสำคัญว่า มองการเรียนรู้เป็นผลของสิ่งเร้าการตอบสนอง โดยครูมีบทบาทเป็นผู้ควบคุมการเรียนรู้ และจัดสิ่งแวดล้อม เสริมแรง และประเมินผล บทบาทครูตามแนวคิดนี้ คือผู้ออกแบบกิจกรรมที่มีเป้าหมายชัดเจน และใช้การเสริมแรงเพื่อปรับพฤติกรรมผู้เรียน 2) ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา ของนักคิดสำคัญ เช่น Jean Piaget และ Jerome Bruner มีสาระสำคัญ การเรียนรู้เกิดจากกระบวนการคิด และโครงสร้างทางสติปัญญา และผู้เรียนสร้างความเข้าใจผ่านกระบวนการทางความคิดของตนเอง โดยเชื่อว่า บทบาทครูจะเป็นผู้อำนวยความสะดวก และจัดประสบการณ์ให้เหมาะสมกับพัฒนาการของผู้เรียน 3) ทฤษฎีสังคมวัฒนธรรม โดยนักคิดสำคัญ เช่น Lev Vygotsky ซึ่งมีสาระสำคัญ คือการเรียนรู้เกิดจากปฏิสัมพันธ์ทางสังคม 4) ทฤษฎีมนุษยนิยม โดยนักคิดสำคัญ เช่น Carl Rogers และ Abraham Maslow สาระสำคัญคือ เน้น

การพัฒนาศักยภาพมนุษย์ทั้งด้านสติปัญญา อารมณ์ และคุณค่า และ การเรียนรู้ควรตอบสนองความต้องการภายใน กำหนดบทบาทครูเป็นกัลยาณมิตร และ สร้างบรรยากาศที่ปลอดภัยและเคารพศักดิ์ศรีผู้เรียน 5) แนวคิดครูมืออาชีพ โดยนักวิชาการไทย เช่น วิโรจน์ สารรัตน์, วิจารณ์ พานิช สำคัญ คือ ครูเป็นวิชาชีพชั้นสูง ต้องมีจรรยาบรรณ สมรรถนะ และการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง องค์ประกอบสำคัญ อาทิ ความรู้วิชาการ ความรู้ด้านวิธีสอน คุณธรรมจริยธรรม 6) แนวคิดครูในศตวรรษที่ 21 และยุคดิจิทัล สำคัญ คือครูต้องมีสมรรถนะดิจิทัล ใช้เทคโนโลยีและ AI สนับสนุนการเรียนรู้ เน้นการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการเรียนรู้ตลอดชีวิต 7) แนวคิดครูตามหลักพุทธธรรม ในบริบทการศึกษาพุทธ ครูถูกมองผ่านหลักธรรม เช่น พรหมวิหาร 4 (เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา) กัลยาณมิตรธรรม 7 แนวคิดนี้มองครูเป็นผู้นำทางปัญญาและคุณธรรมควบคู่กัน โดยสรุป แนวคิดทฤษฎีครูสามารถแบ่งได้เป็น 3 มิติหลัก มิติการเรียนรู้ ครูในฐานะผู้ออกแบบและอำนวยความสะดวก มิติวิชาชีพ ครูในฐานะผู้เชี่ยวชาญที่มีจรรยาบรรณ มิติคุณธรรมและคุณค่า ครูในฐานะกัลยาณมิตรและผู้นำทางจริยธรรม หากอาจารย์ต้องการ

สรุปแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับครู ได้ว่า ครูในทางวิชาการพัฒนาตามบริบทสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยี โดยสามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้ พฤติกรรมนิยมซึ่งมองการเรียนรู้เป็นผลของสิ่งเร้า การตอบสนอง ครูทำหน้าที่ควบคุม ออกแบบกิจกรรม และใช้การเสริมแรงเพื่อปรับพฤติกรรมผู้เรียน ครูคือผู้พัฒนาการทางสติปัญญา การเรียนรู้เกิดจากกระบวนการคิดและโครงสร้างทางปัญญาของผู้เรียน ครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกและจัดประสบการณ์ให้เหมาะกับพัฒนาการ ครูคือผู้สร้างสังคมวัฒนธรรม การเรียนรู้เกิดจากปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ครูมีบทบาทสนับสนุนและอำนวยความสะดวกการเรียนรู้ผ่านการทำงานร่วมกัน ครูคือมนุษยนิยม เน้นการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ทั้งด้านสติปัญญา อารมณ์ และคุณค่า ครูเป็นกัลยาณมิตร สร้างบรรยากาศที่ปลอดภัยและเคารพศักดิ์ศรีผู้เรียน ครูมืออาชีพ คือครูเป็นวิชาชีพชั้นสูง ต้องมีความรู้วิชาการ ความรู้ด้านการสอน จรรยาบรรณ และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ครูศตวรรษที่ 21 และยุคดิจิทัล ครูต้องมีสมรรถนะดิจิทัล ใช้เทคโนโลยีและ AI สนับสนุนการเรียนรู้ และส่งเสริมทักษะคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการเรียนรู้ตลอดชีวิต

สถานการณ์หนี้สินครู

ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษานับว่าเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการที่จะสร้างคนให้มีคุณภาพเพื่อเป็นอนาคตของประเทศชาติ เพราะถ้าหากบรรดานักเรียน นักศึกษา ได้รับความรู้จากสิ่งที่ครูถ่ายทอดหรือทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพก็ย่อมส่งผลด้านดีให้กับการพัฒนาประเทศในอนาคต ตรงกันข้ามหากได้รับการถ่ายทอดความรู้ที่ขาดประสิทธิภาพก็ย่อมส่งผลด้านลบต่อการพัฒนาประเทศเช่นเดียวกัน ดังนั้น การที่ครูหรือบุคลากรทางการศึกษาจะทำหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ให้กับนักเรียน นักศึกษา ได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น คุณภาพชีวิตเบื้องต้นของครูและบุคลากรทางการศึกษาก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการสอนของครู แต่จากการเปิดเผยของกระทรวงศึกษาธิการ เกี่ยวกับสถานการณ์หนี้สินของครูและบุคลากรทางการศึกษาในปี 2555 นั้น พบว่า ครูและบุคลากรทางการศึกษาทั่วประเทศประมาณ 9 แสนกว่ารายมีหนี้สินเฉลี่ยรายละ 1 ล้านบาท รวมหนี้สินกว่า 4 แสนล้านบาท (ผู้จัดการ, ออนไลน์) และจากการเปิดเผยของกระทรวงศึกษาธิการในปี 2558 พบว่า ครูและบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งมีจำนวน 4.5 แสนคน มีหนี้สินรวมกันอยู่ที่ 1.2 ล้านล้านบาท แบ่งเป็นหนี้สหกรณ์ออมทรัพย์กว่า 7 แสนล้านบาท หนี้ธนาคารออมสิน (ช.พ.ค.) กว่า 4.7 แสนล้านบาท ยังไม่รวมหนี้ธนาคารอื่น ซึ่งจะเห็นได้ว่าโดยเฉลี่ยครูและบุคลากรทางการ

ศึกษามีหนี้สินเพิ่มขึ้น (ธนศน์ นุ่นมัน, 2558) นอกจากนั้น กระทรวงศึกษาธิการยังแสดงภาพรวมของปัญหาหนี้ครูและบุคลากรทางการศึกษาทั้งระบบ ปัจจุบันครู 9 แสนคนทั่วประเทศ หรือประมาณ 80% มีหนี้รวมกัน 1.4 ล้านล้านบาท เจ้าหนี้รายใหญ่ที่สุดคือ สหกรณ์ออมทรัพย์ครู จำนวน 8.9 แสนล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 64 รองลงมาคือ ธนาคารออมสิน 3.9 แสนล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 28 ของหนี้สินครูทั้งหมด ซึ่งครูจำนวนมากมีหนี้มากกว่าร้อยละ 30 ที่มีเงินเดือนคงเหลือสุทธิหลังหักชำระหนี้้น้อยกว่า ร้อยละ 30 จนกระทั่งมีครูจำนวน 2,919 ราย ได้ยื่นฟ้องรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและพวกต่อศาลปกครองกลางว่าละเลยต่อหน้าที่ไม่แจ้งเวียนให้ส่วนราชการดำเนินการให้เป็นไปตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการหักเงินเดือนเงินบำเหน็จบำนาญข้าราชการเพื่อชำระหนี้เงินกู้ให้แก่สวัสดิการในส่วนราชการและสหกรณ์ พ.ศ. 2551 อีกทั้งยังพบว่า สาเหตุของปัญหาหนี้สินครูและบุคลากรทางการศึกษากระทรวงศึกษาธิการเกิดจากข้อตกลงระหว่างเจ้าหนี้กับลูกหนี้ เจ้าหนี้เป็นฝ่ายกำหนดอาจเป็นข้อตกลงที่เจ้าหนี้เอาเปรียบและลูกหนี้ต้องยอมรับ เพราะไม่มีทางเลือก ครูหรือลูกหนี้มีความบกพร่อง เช่น ไม่มีวินัยทางการเงิน ใช้จ่ายเกินตัว ขาดทักษะการบริหารจัดการทางการเงิน และการแข่งขันของเจ้าหนี้ เช่น โครงการ ชพค. 1-6 ธนาคารออมสินกับสหกรณ์ออมทรัพย์ครู ทำให้เกิดหนี้ธนาคารออมสินถึง 3.9 แสนล้านบาท และหนี้สหกรณ์ออมทรัพย์ครู 8.9 แสนล้านบาท รวมทั้งอัตราดอกเบี้ยเงินกู้สูงเกินควร เช่น กรุงไทย ธนวัฏ ดอกเบี้ย 9-12% ส่วนสหกรณ์ออมทรัพย์ ดอกเบี้ย 6-9% และธนาคารอื่น ดอกเบี้ย 4-11% แต่เงินกู้มีความเสี่ยงต่ำประกอบกับการประชุมคณะกรรมการกำกับดูแลหนี้สินของประชาชนรายย่อย และเมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม 2564 ได้มีมติให้กระทรวงศึกษาธิการ เร่งจัดทำและขับเคลื่อนแผนการแก้ไขปัญหาหนี้สินข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาให้เป็นรูปธรรม โดยให้ความสำคัญกับสหกรณ์ออมทรัพย์ครู ในการแก้ไขปัญหาหนี้ข้าราชการ ใน 2 มิติ คือ 1) ไม่ให้ข้าราชการกู้เกินศักยภาพของเงินเดือน และหลังจากหักชำระหนี้แล้ว ข้าราชการจะมีเงินเหลือในแต่ละเดือนเพียงพอที่จะใช้ดำรงชีพอย่างมีศักดิ์ศรี และ 2) ให้เจ้ากระทรวงต่อรองกับสหกรณ์ออมทรัพย์และสถาบันการเงินเพื่อให้ปล่อยสินเชื่อตามศักยภาพของเงินเดือน การทำข้อตกลงกับธนาคารออมสินในการปล่อยสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำในอัตรา ร้อยละ 2 ให้แก่สหกรณ์ออมทรัพย์ครู การปรับลดอัตราดอกเบี้ยเงินฝากและดอกเบี้ยเงินกู้ การปรับลดการซื้อประกันในส่วนที่ไม่จำเป็น การปรับลดยอดหนี้ หรือ ยุบยอดหนี้ และนำรายได้ในอนาคตบางส่วน เช่น เงินสำรอง กบข. ในส่วนที่สมาชิกสะสมเอง หักของสหกรณ์ออมทรัพย์ เงินบำเหน็จตกทอด เป็นต้น มาใช้ลดยอดหนี้ หนึ่งในในการแก้ไขปัญหาหนี้สินครูดังกล่าว กระทรวงศึกษาธิการและประธานคณะกรรมการแก้ไขปัญหาหนี้สินข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ได้เปิดโครงการ “สร้างโอกาสใหม่ ให้ครูไทย” ให้ครูทั่วประเทศลงทะเบียนแสดงความจำนงที่จะให้กระทรวงศึกษาธิการเป็นตัวกลางในการที่จะช่วยครูไกล่เกลี่ยแก้ไขปัญหาหนี้สินในมิติต่าง ๆ คือ 1.การขอปรับลดดอกเบี้ยเงินกู้ให้ลดลง ให้สอดคล้องกับสินเชื่อสวัสดิการหักเงินเดือนที่ความเสี่ยงต่ำ, 2. ต้องการสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำเพื่อไป refinance สินเชื่อดอกเบี้ยสูง เพื่อลดภาระ, 3.การขอปรับลดค่าธรรมเนียมประกันที่ไม่มีความจำเป็นให้ลดลง, 4.การปรับปรุงโครงสร้างหนี้เพื่อให้เงินเดือนเหลือไม่น้อยกว่า 30% หรือ 9,000 บาท เพื่อใช้ดำรงชีพอย่างมีศักดิ์ศรี, 5.การปรับปรุงโครงสร้างหนี้เพื่อเตรียมเกษียณอายุหรือกรณีที่เกษียณแล้วมีภาระที่จะต้องจ่ายหนี้ยาวนานหลายปี, 6.การไกล่เกลี่ยปัญหาหนี้สินกรณีที่มีการฟ้องร้องดำเนินคดีแล้ว ทั้งกรณีผู้กู้และผู้ค้ำประกัน ซึ่งวัตถุประสงค์แผนการแก้ไขปัญหาหนี้สินสำหรับครูทุกคน เพื่อป้องกันปัญหาระยะยาว ดังนี้ 1. การปรับบทบาทกระทรวงศึกษาธิการ ในฐานะนายจ้างที่ดี ที่จะเข้ามาช่วยเหลือครูแก้ไขปัญหาหนี้สินผ่านการปรับปรุงและยกระดับระบบการตัดจ่ายเงินเดือนให้โปร่งใสมีประสิทธิภาพ และเป็น

ธรรม, 2.ลดดอกเบี้ยเงินกู้ให้เป็นดอกเบี้ยสวัสดิการที่แท้จริง มีสหกรณ์มากกว่า 10 แห่ง ดอกเบี้ยต่ำกว่า 5%, 3. refinance หนี้ที่อัตราการดอกเบี้ยสูงหนี้เข้าซื้อมอเตอร์ไซค์ หนี้บัตรเครดิต หนี้สาธารณะ, 4. การปรับลดค่าธรรมเนียมประกัน และการค้าประกันด้วยบุคคลที่ไม่จำเป็นเลิกฟ้องล้มละลาย ที่ทำให้ครูต้องออกจากราชการ, 5.การติดอาวุธทางปัญญา ให้ความรู้และสร้างทักษะทางการเงินโดยเฉพาะกับครูรุ่นใหม่, 6.กลุ่มเงินเดือนคงเหลือมากกว่า 30% ไม่พอใช้ในการดำรงชีพ, 7.กลุ่มครูที่กำลังเกษียณอายุและครูที่มีแนวโน้มจะติดหนี้ไปจนตาย และ 8.กลุ่มครูผู้กู้และผู้ค้าประกันที่กำลังถูกฟ้องร้องดำเนินคดี (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดตรัง เขต 1, (ออนไลน์) จากเหตุผลและความจำเป็นดังกล่าวปัญหาหนี้สินครูและบุคลากรทางการศึกษาเกี่ยวข้องกับหนี้สิน ที่เกิดขึ้นจากสหกรณ์ออมทรัพย์ครูมากถึงร้อยละ 64 ฉะนั้น เพื่อให้การขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาหนี้สินครูและบุคลากรทางการศึกษาเป็นรูปธรรม ในเบื้องต้นกระทรวงศึกษาธิการจึงกำหนดให้มีแผนแก้ปัญหาหนี้สิน ครูและบุคลากรทางการศึกษาทั้งระบบ โดยในระยะแรกได้จัดโครงการแก้ปัญหาหนี้สินครูและบุคลากรทางการศึกษาโดยใช้สหกรณ์ออมทรัพย์ครูต้นแบบเป็นฐาน โดยดำเนินการศึกษาสหกรณ์ออมทรัพย์ครูตัวอย่าง จำนวน 2 แห่ง และขยายผลไปยังสหกรณ์ออมทรัพย์ครูต้นแบบจำนวน 12 แห่ง เพื่อให้ครูมีสภาพคล่องในการชำระหนี้ ซึ่งจะทำให้ครูมีคุณภาพชีวิตที่ดีดำรงตนอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรี ตลอดทั้งส่งผลให้ครูทุกคนได้รับการดูแลช่วยเหลือแก้ไขปัญหาหนี้สินได้อย่างทั่วถึงและเป็นระบบ เป็นสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ครูที่มีคุณภาพ และส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาและคุณภาพสังคมต่อไป (โครงการแก้ปัญหาหนี้สินครูและบุคลากรทางการศึกษาโดยใช้สหกรณ์ออมทรัพย์ครูเป็นฐาน, (ออนไลน์) ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตครูและบุคลากรทางการศึกษาจึงควรต้องหันมาให้ความสนใจในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างจริงจังและเร่งด่วน โดยเมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2567 ที่ผ่านมา พล.ต.อ.เพิ่มพูน ชิดชอบ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการลงนามในหนังสือด่วนที่สุดถึงหัวหน้าส่วนราชการในสังกัดและองค์กรในกำกับ กระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง แนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้สินครูและบุคลากรทางการศึกษาโดยมีสาระสำคัญ คือ ตามที่รัฐบาลได้แถลงนโยบายในการแก้ไขปัญหาหนี้สินของทุกภาคส่วน และคณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2566 เห็นชอบให้ทุกส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานของรัฐดำเนินการปรับปรุง กำหนดหลักเกณฑ์การหักเงินเดือนทั้งเพื่อชำระหนี้เงินกู้และค่าใช้จ่ายอื่นใดของบุคลากรในสังกัด โดยต้องมีเงินเดือนคงเหลือสุทธิเพื่อการดำรงชีพไม่น้อยกว่าร้อยละ 30 ตามแนวทางเดียวกับระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการหักเงินเดือนบำเหน็จบำนาญข้าราชการเพื่อชำระหนี้เงินกู้ให้แก่สวัสดิการภายในส่วนราชการและสหกรณ์ พ.ศ. 2551 เพื่อให้การแก้ไขปัญหาหนี้สินของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการตามนโยบายรัฐบาลเป็นไปด้วยความเรียบร้อย และเกิดประสิทธิภาพสูงสุด จึงกำหนดแนวทางให้ทุกส่วนราชการในสังกัดและองค์กรในกำกับ รวมทั้งผู้มีหน้าที่รับผิดชอบดำเนินการ ดังนี้ 1. ให้ถือปฏิบัติตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการหักเงินเดือนบำเหน็จบำนาญข้าราชการเพื่อชำระหนี้เงินกู้ให้แก่สวัสดิการภายในส่วนราชการและสหกรณ์ พ.ศ. 2551 อย่างเคร่งครัด 2. ให้ดำเนินการประชาสัมพันธ์ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาที่มีความประสงค์ให้ต้นสังกัดหักเงินเดือนเพื่อชำระหนี้ และหักเงินเดือนเพื่อสิทธิประโยชน์อื่นใดตามที่กฎหมายกำหนด จัดทำหนังสือยินยอมให้ส่วนราชการหักเงินเดือน ณ ที่จ่ายเพื่อชำระหนี้เงินกู้ นั้น จะต้องต้องมีเงินเดือนสุทธิหลังจากหักชำระหนี้แล้วไม่น้อยกว่าอัตราร้อยละ 30, 3. ให้สถานี่แก้หนี้คณะกรรมการแก้ไขหนี้สินครูและบุคลากรทางการศึกษาจังหวัดและผู้บังคับบัญชาต้นสังกัด กำกับดูแล และดำเนินการแก้ไขปัญหาหนี้สินที่มีปัญหาในการชำระหนี้โดยประสานกับสหกรณ์ออมทรัพย์ครูหรือสถาบันการเงินอื่นในการดำเนินการ เพื่อให้เป็นไปตามระเบียบ

กฎหมาย และประกาศที่เกี่ยวข้องต่อไป และ 4. สำหรับกรณีผู้ที่มีหนี้สินและต้องการแก้ไขปัญหานี้สิน ให้สถานีกแห่งนี้ และผู้บังคับบัญชาต้นสังกัดพิจารณาดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยให้เชิญเจ้าหน้าที่ทุกรายร่วมเจรจาเพื่อปรับโครงสร้างหนี้หรือแก้ไขปัญหาดังกล่าวแล้วรายงานผลการดำเนินการให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการทราบ(ผ่านตามสายงาน) และให้สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการสรุปรวบรวมนำเสนอรัฐมนตรีภายในวันที่ 10 ของทุกเดือน (อานนท์ วิชานนท์, ออนไลน์) ดังนั้น งานวิจัยฉบับนี้จึงคาดว่าจะเป็นการออกในการแก้ไขปัญหานี้สินครูและบุคลากรทางการศึกษาอีกช่องทางหนึ่ง โดยอาศัยหลักการที่ชื่อว่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ในหลวงรัชกาลที่ ๙ ท่านได้ประทานไว้ให้คนไทยทุกคนได้น้อมนำไปปฏิบัติในการรักษาสมดุลด้านการดำรงชีวิตของตนเองและครอบครัว ซึ่งจะเป็นแนวทางหนึ่งที่จะสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของครูและบุคลากรทางการศึกษาได้ โดยสรุป ปัญหานี้สินครูและบุคลากรทางการศึกษาในประเทศไทยมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยครูส่วนใหญ่มีหนี้สินรวมกันระดับล้านล้านบาท ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนอย่างมีนัยสำคัญ ภาครัฐจึงเร่งดำเนินการมาตรการแก้ไขอย่างเป็นระบบ ทั้งการกำหนดเงินเดือนคงเหลือไม่น้อยกว่าร้อยละ 30 การปรับโครงสร้างหนี้ลดดอกเบี้ย รีไฟแนนซ์ และตั้ง “สถานีกแห่งนี้” เพื่อใกล้เคียงร่วมกับสหกรณ์และสถาบันการเงิน บทความนี้เสนอการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางเสริมสร้างวินัยทางการเงินและพัฒนาคุณภาพชีวิตครู เพื่อให้สามารถดำรงชีพออย่างมีศักดิ์ศรีและยกระดับคุณภาพการศึกษาไทยอย่างยั่งยืน

ผลกระทบที่เกิดกับการศึกษา

เมื่อครูมีภาระหนี้สินจำนวนมากหรือหนี้สินล้นพ้นตัว ย่อมส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและสมรรถนะในการปฏิบัติงาน ซึ่งมีผลต่อประสิทธิภาพการสอน ทั้งทางด้านจิตใจ พฤติกรรมการทำงาน และผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียน นักวิชาการด้านการบริหารการศึกษาได้อธิบายผลกระทบไว้หลายประเด็น สามารถสรุปได้ดังนี้ 1. ส่งผลต่อสภาพจิตใจและความเครียดของครู เมื่อครูมีหนี้สินจำนวนมาก มักเกิดความกังวล ความเครียด และความกดดันทางเศรษฐกิจ ซึ่งทำให้สมาธิในการสอนลดลง และขาดพลังในการเตรียมการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ นักวิชาการด้านการบริหารการศึกษาเห็นว่าความเครียดจากปัญหาส่วนตัวของครูเป็นปัจจัยสำคัญที่ลดคุณภาพการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียน เพราะครูไม่สามารถทุ่มเทเวลาและความคิดให้กับผู้เรียนได้เต็มที่ (ธีระ รุญเจริญ, 2553) 2. ลดแรงจูงใจและความทุ่มเทในการสอน เนื่องจากภาระหนี้สินอาจทำให้ครูต้องมองหางานเสริมหรือรายได้เพิ่มเติม ส่งผลให้เวลาในการเตรียมการสอน การพัฒนาสื่อการเรียนรู้อาจลดลง หรือการพัฒนาตนเองทางวิชาชีพลดลง ซึ่งอาจทำให้คุณภาพการจัดการเรียนรู้ต่ำลง และขาดความคิดสร้างสรรค์ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน (วิโรจน์ สารัตนะ, 2557) 3. ส่งผลต่อพฤติกรรมการทำงานและความรับผิดชอบต่อนักเรียน ด้วยเหตุที่ครูที่มีภาระหนี้สินมากอาจมีความกดดันทางการเงินจนส่งผลต่อพฤติกรรมในการทำงาน เช่น ขาดสมาธิในการสอน ขาดความกระตือรือร้น หรือเกิดภาวะหมดไฟในการทำงาน (Burnout) ซึ่งย่อมกระทบต่อการบริหารจัดการชั้นเรียน และการดูแลนักเรียนอย่างทั่วถึง (Fullan, 2007) และ 4. กระทบต่อคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน เมื่อครูถือเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน หากครูมีปัญหานี้สินจนส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการทำงาน ย่อมส่งผลทางอ้อมต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน เนื่องจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ไม่เต็มประสิทธิภาพ และการติดตามพัฒนาการของผู้เรียนลดลง (Darling-Hammond, 2017) โดยสรุป หนี้สินครูจึงไม่ได้เป็นเพียงปัญหาทางเศรษฐกิจส่วนบุคคลเท่านั้น แต่ยังเป็น ปัจจัยเชิงระบบที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษา ทั้งในด้านสภาวะของครู

ประสิทธิภาพการสอน และผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียน ดังนั้น การแก้ไขปัญหาหนี้สินครูจึงควรดำเนินการควบคู่กับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างเป็นระบบ

แนวคิดประสิทธิภาพทางการศึกษา

แนวคิดประสิทธิภาพการศึกษานั้นมักใช้ในความหมายใกล้เคียงกับประสิทธิภาพทางการศึกษา ประสิทธิภาพของโรงเรียน ซึ่งสามารถสรุปจากนักวิชาการไทยได้อธิบายไว้ ดังนี้ (ธีระ รุญเจริญ, 2553) มองในมุมความคุ้มค่าในการใช้ จัดสรรทรัพยากร ซึ่งชี้ให้เห็นว่าประสิทธิภาพทางการศึกษาเป็นตัวบ่งชี้ความคุ้มค่าของการใช้หรือการจัดสรรทรัพยากรเพื่อการศึกษา และหากขาดประสิทธิภาพย่อมสะท้อนการลงทุนที่สูญเปล่า และสิ้นเปลืองทรัพยากร ส่วน (วรรณพร เรืองรัตน์, 2556: 38-48) มองในมุมใช้ปัจจัยนำเข้าให้น้อยที่สุดแต่สร้างผลผลิตทางการศึกษาให้มากที่สุด โดยอธิบายเชิงตรรกะใช้ปัจจัยนำเข้าให้น้อยที่สุดแต่สร้างผลผลิตทางการศึกษาให้มากที่สุด ประสิทธิภาพของโรงเรียนว่าเกี่ยวข้องกับความสามารถในการใช้ปัจจัยนำเข้าทางการศึกษาให้น้อยที่สุด เพื่อสร้างผลผลิตทางการศึกษาให้มากที่สุด (แนวคิด input-output), (อรรถพล สืบพงศกร, 2563: 55-82) อธิบายแนวคิดการวัดประสิทธิภาพด้วย Data Envelopment Analysis (DEA) ที่มองประสิทธิภาพผ่านความสัมพันธ์ระหว่าง ปัจจัยนำเข้า ผลผลิต และการเทียบกับเส้นขอบประสิทธิภาพ เพื่อดูว่าหน่วยใดมี/ไม่มี ประสิทธิภาพเชิงเทคนิคครบผม สรุปได้ว่า เชิงสังเคราะห์ ประสิทธิภาพการศึกษา คือ ความสามารถของระบบ/สถานศึกษาในการ ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า โดย ลดปัจจัยนำเข้าเท่าที่จำเป็น แต่ สร้างผลผลิตและคุณภาพทางการศึกษาให้สูงที่สุด ซึ่งสามารถประเมินได้ทั้งเชิงแนวคิดและเชิงปริมาณ (เช่น DEA)

ข้อเสนอแนะต่อปัญหาหนี้สินครูสู่ประสิทธิภาพการศึกษาไทย

สำหรับบทความฉบับนี้มีเจตนาเพื่อนำเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติต่อปัญหาหนี้สินครู เพื่อนำไปสู่การสร้างประสิทธิภาพการศึกษาของไทย ให้สอดคล้องกับเนื้อหาและกรอบแนวคิดไว้ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย มีหลักการที่ประกอบด้วย

1.1 ยกระดับระบบป้องกันหนี้มากกว่าการแก้หนี้ปลายเหตุ กล่าวคือ กระทรวงศึกษาธิการควรกำหนด นโยบายป้องกันการก่อหนี้เกินศักยภาพ โดย (1) บังคับใช้หลักเกณฑ์เงินเดือนคงเหลือสุทธิไม่น้อยกว่า 30% อย่างเคร่งครัด (2) กำหนดเพดานหนี้ต่อรายได้ สำหรับครู (3) เชื่อมระบบฐานข้อมูลหนี้ครูระดับประเทศแบบ Real-time

1.2 ปฏิรูประบบสหกรณ์ออมทรัพย์ครู กล่าวคือ สืบเนื่องจากหนี้ครูร้อยละ 64 มาจากสหกรณ์ ควรจัดตั้ง คณะกรรมการกำกับสหกรณ์ครูเฉพาะกิจ โดย (1) กำหนดเพดานดอกเบี้ยสวัสดิการไม่เกินอัตราที่เป็นธรรม (2) เพิ่มความโปร่งใสในการเปิดเผยโครงสร้างดอกเบี้ยและค่าธรรมเนียม

1.3 พัฒนาระบบสวัสดิการครูเชิงรุก กล่าวคือ การปรับโครงสร้างเงินเดือนให้สอดคล้องค่าครองชีพ โดย (1) ส่งเสริมกองทุนช่วยเหลือฉุกเฉิน (2) สร้างระบบประกันความเสี่ยงทางการเงินที่ไม่เพิ่มภาระเกินจำเป็น

1.4 บรรจุความรู้และความฉลาดทางการเงินเป็นนโยบายภาคบังคับ โดย (1) ครูใหม่ทุกคนต้องผ่านหลักสูตรวินัยทางการเงิน (2) บรรจุวิชาการวางแผนการเงินในหลักสูตรครูศาสตร์ (3) ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นกรอบการพัฒนาเชิงคุณค่า

2. ข้อเสนอแนะเชิงการบริหารจัดการ ประกอบด้วย

2.1 จัดตั้งศูนย์ให้คำปรึกษาทางการเงินครูในทุกเขตพื้นที่ เพื่อทำหน้าที่ (1) วิเคราะห์โครงสร้างหนี้รายบุคคล (2) วางแผนปรับโครงสร้างหนี้ (3) ให้คำปรึกษาทางจิตวิทยาเพื่อลดความเครียดทางการเงิน

2.2 บูรณาการการพัฒนาคุณภาพชีวิตครู กับ การประเมินคุณภาพสถานศึกษา โดยหน่วยงานระดับบนควรกำหนดตัวชี้วัดใหม่ เช่น สัดส่วนครูที่มีหนี้เกินศักยภาพ ระดับความเครียดทางการเงิน ความสัมพันธ์ระหว่างภาระหนี้กับประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้

2.3 ส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรแบบพึ่งพาอาศัยโดยอาจใช้หลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น พรหมวิหาร 4 กัลยาณมิตรธรรม เพื่อสร้างระบบช่วยเหลือกันในองค์กร

3. ข้อเสนอแนะการบริหารคุณภาพชีวิต กล่าวคือ ในเชิงปฏิบัติตนของครูอาจมีความจำเป็นต้องศึกษาในรูปแบบงานวิจัยหรือศึกษาความสัมพันธ์เชิงสถิติระหว่างระดับหนี้ครูกับผลสัมฤทธิ์ผู้เรียน วิเคราะห์ประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรโรงเรียน (DEA) เปรียบเทียบโรงเรียนที่มีครูหนี้สูง-ต่ำ หรือการวิจัยเชิงทดลองเรื่องการประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการลดหนี้ครู การปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างของความพอเพียง ปรบรายรับรายจ่ายของครูเองในแต่ละเดือน ลดการจ่ายที่ไม่จำเป็นลง เป็นต้น

4. ข้อเสนอแนะการสร้างวัฒนธรรมทางการเงินเชิงคุณค่า โดยการปรับโครงสร้างค่าตอบแทนครูระยะยาว สร้างระบบฐานข้อมูลหนี้ระดับชาติ การกำหนดนโยบายครูต้องมีคุณภาพชีวิตก่อน จึงจะสร้างคุณภาพการศึกษาได้

สรุปเชิงนโยบาย การแก้ไขปัญหาหนี้สินครูจำเป็นต้องดำเนินการทั้งเชิงป้องกัน เชิงโครงสร้าง และเชิงพฤติกรรม โดยบูรณาการนโยบายการเงิน การบริหารจัดการสหกรณ์ และการพัฒนาทักษะทางการเงินของครู ควบคู่กับการประยุกต์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตครู อันจะนำไปสู่การเพิ่มประสิทธิภาพการศึกษาไทยอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

สรุปองค์ความรู้ใหม่ การแก้ไขปัญหาหนี้สินครูจำเป็นต้องดำเนินการแบบบูรณาการใน 4 มิติ คือ 1) ป้องกันเชิงระบบ (การบริหารจัดการ) 2) ปฏิรูปโครงสร้าง (นโยบาย) 3) บริหารคุณภาพชีวิต (การปฏิบัติ) 4) สร้างวัฒนธรรมทางการเงินเชิงคุณค่า (การปลูกฝังคุณค่าสู่อนาคต) โดยมีข้อเสนอเชิงทฤษฎีว่าครูที่มีความมั่นคงทางการเงิน คือ ปัจจัยตั้งต้นของประสิทธิภาพการศึกษาซึ่งถือเป็นการยกระดับจากการมองปัญหาหนี้เป็นเพียงประเด็นเศรษฐกิจ ไปสู่การมองเป็นกลไกเชิงระบบของคุณภาพการศึกษาไทยอย่างยั่งยืน สามารถเขียนเป็นแผนภาพที่ 1 ได้ดังนี้

แผนภาพที่ 1 การแก้ปัญหานี้สินครูสู่ประสิทธิภาพการศึกษาไทย

เอกสารอ้างอิง

- ธเนศน์ นุ่นมัน. (2558, 27 พฤศจิกายน). อภิปัญหานี้สินครูที่แก้ไม่ตก 11 ปีลุกลาม 1.2 ล้านล้าน. โพสต์ทูเดย์. <https://www.posttoday.com/politics/401921>.
- ผู้จัดการ. (2567, 26 พฤศจิกายน). ครูแชมป์ข้าราชการถูกฟ้องล้มละลาย แก้นี้ยากยิ่งกว่าลิงแก้แห. <https://mgronline.com/daily/detail/9680000036667>.
- ธีระ รุญเจริญ. (2553). ความเป็นมืออาชีพในการบริหารการศึกษาและการบริหารสถานศึกษา. ข้าวฟ่าง.
- วรรณพร เรืองรัตน์. (2556). การวัดประสิทธิภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐ: กรณีศึกษา โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3. วารสารบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, 2(3), 38-48.
- วัชรพล ยงวนิชย์. (2566). เมื่อครูเป็นหนี้: โครงสร้างและวงจรหนี้สินข้าราชการครูผ่านการวิเคราะห์กลไกระบบราชการ [วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. <https://digital.car.chula.ac.th/cgi/viewcontent.cgi?article=13466&context=chulaetd>.
- วิโรจน์ สารรัตน์. (2557). ภาวะผู้นำทางการศึกษาและการบริหารสถานศึกษา. ทิพย์วิสุทธิ.
- วิโรจน์ สารรัตน์. (2560). การบริหารการศึกษา: แนวคิด ทฤษฎี และประเด็นร่วมสมัย. ทิพย์วิสุทธิ.
- วิจารณ์ พานิช. (2562). ครูเพื่อศิษย์: สร้างการเรียนรู้สู่ระดับเชื่อมโยง. มูลนิธิสยามกัมมาจล.

- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 1. (2564). โครงการแก้ไขปัญหาหนี้สินครู 2564 กระทรวงศึกษาธิการ. <https://www.trang1.go.th/web/6284/>.
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา. (2565). รายงานสถานการณ์หนี้สินครูและมาตรการแก้ไข. กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2564). รายงานสภาวะการศึกษาไทย. กระทรวงศึกษาธิการ.
- อรรถพล สืบพงศ์. (2563). การวัดประสิทธิภาพการปลูกปาล์มน้ำมันในประเทศไทย: กรณีศึกษาเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันในจังหวัดสุราษฎร์ธานีและกระบี่. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 40(4), 55–82.
- Darling-Hammond, L. (2017). *Empowered educators: How high-performing systems shape teaching quality around the world*. Jossey-Bass.
- Fullan, M. (2007). *The new meaning of educational change* (4th ed.). Teachers College Press.
- Hanushek, E. A., & Woessmann, L. (2015). *The knowledge capital of nations: Education and the economics of growth*. MIT Press.
- Hoy, W. K., & Miskel, C. G. (2013). *Educational administration: Theory, research, and practice* (9th ed.). McGraw-Hill.
- Maslach, C., & Leiter, M. P. (2016). *Burnout*. Wiley.